

УДК 81'255.4

Тарасенко К. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИД ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Переклад, який постає сьогодні одним із об'єктів дослідження лінгвістики, літературознавства та перекладознавства, завжди посідав важливе місце у світовій культурі та міжкультурній комунікації. Це означає,

що для створення найбільш адекватного або еквівалентного перекладу перекладач повинен мати необхідні знання та спроможність до креативного пошуку.

В умовах глобалізації та сучасних євроінтеграційних процесів роль перекладу ще більш зростає, оскільки контакти між державами стають все жвавішими і більш динамічними. Втім, і сьогодні, як і декілька тисячоліть тому, будь-який переклад залишається інтелектуально-творчою діяльністю, яка вимагає від перекладача цілого комплексу знань, вмінь і навичок, спроможності робити правильний вибір з урахуванням усієї сукупності лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників. Такий вибір здебільшого здійснюється інтуїтивно, внаслідок творчого акту, тож окремі перекладачі різною мірою наділені здатністю успішно виконувати переклади, яку науковці називають мистецтвом перекладу.

Художній переклад є одним із різновидів міжмовної комунікації і та створюється з урахуванням загальних закономірностей комунікативного процесу, а також унікальної природи мистецтва слова. Подібна унікальність зумовлена тим, що літературний текст завжди формує певний художній образ, тому перекладач художнього твору повинен його відтворити або інтерпретувати.

На думку Т. Пахомової, в художньому перекладі як комунікативному акті між автором і читачем при посередництві перекладача референтом виступає художній образ, тож на цей образ, як і на будь-який референт, поширюється шість основних правил: «правило фокуса, правило стереоскопії, правило панорами, правило унітарності, правило ізоморфізму, правило фіксування референта» [1, с. 120]. «Реалізація кожного з них стосовно художнього образу, відбитого через перекладацьку інтерпретацію, – як підкреслює українська дослідниця, – забезпечує те, що називається духовним контактом між автором художнього твору і читачем, що, власне, і є метою художньої комунікації» [1, с. 120]. Перекладач повинен обов'язково враховувати не тільки відмінність мов, але й відмінність культур, менталітетів, світоглядних орієнтацій та ін., щоб у свідомості реципієнта цільового тексту виникали асоціації, на які гіпотетично розраховував автор оригіналу.

Процес художнього перекладу є надзвичайно складним і таким, що вимагає від перекладача глибоких знань лінгвістичного, літературознавчого, культурологічного плану, а також письменницьких здібностей та творчого натхнення.

Важливою ознакою перекладу є те, що він є вираженням творчого підходу перекладача до інтерпретації художнього твору. При цьому творчість перекладача проявляється не тільки в підборі лексичних, граматичних та стилістичних засобів вираження думки, але й в розумінні того, яким чином необхідно надати перекладу повноцінного звучання, ідентичного звучанню

оригінала. Оригінальність перекладу полягає в тому, як та якими засобами перекладач відтворює у перекладному творі почуття, емоції, як перекладачу вдається комбінувати вираження думки засобами рідної мови та при цьому віднайти у рідній мові оригінальні художні тропи.

Не менш важливим чинником для перекладу художніх творів є знання перекладачем стилю автора, його манери письма, тієї епохи, під час якої писав митець. Наявність або відсутність таких знань може відбитись у перекладах, оскільки він вимагає від перекладача не тільки знання історії, теорії літератури, але й обізнаності у галузі психології, мистецтва, культурології, тобто тих наук, які сприяють розвитку у особистості естетичного сприйняття світу.

Важливою ознакою перекладу є те, що він є вираженням творчого підходу перекладача до інтерпретації художнього твору. При цьому творчість перекладача проявляється не тільки в підборі лексичних, граматичних та стилістичних засобів вираження думки, але й в розумінні того, яким чином необхідно надати перекладу повноцінного звучання, ідентичного звучанню оригінала. Оригінальність перекладу полягає в тому, як та якими засобами перекладач відтворює у перекладному творі почуття, емоції, як перекладачу вдається комбінувати вираження думки засобами рідної мови та при цьому віднайти у рідній мові оригінальні художні тропи.

Не менш важливим чинником для перекладу художніх творів є знання перекладачем стилю автора, його манери письма, тієї епохи, під час якої писав митець. Наявність або відсутність таких знань може відбитись у перекладах, оскільки він вимагає від перекладача не тільки знання історії, теорії літератури, але й обізнаності у галузі психології, мистецтва, культурології, тобто тих наук, які сприяють розвитку у особистості естетичного сприйняття світу.

При перекладі художніх творів перекладач проявляє свою індивідуальність. Перекладач створює новий твір – переклад, але вже іншою мовою та з привнесенням певної частки власного естетично-світоглядного досвіду. Безперечно, ця частка не може бути занадто об'ємною і вагомою, оскільки основною метою перекладача художніх текстів є не стільки творче самовираження, скільки донесення до читачів ідейно-змістової та художньої цінності оригіналу, точне відтворення художньої концепції автора, перу якого належить твір.

Отже, важливою вимогою до художнього перекладу є те, що перекладач не повинен своїм індивідуальним підходом до перекладу художнього твору затьмарити індивідуальність автора оригіналу, тому що в такому випадку твір оригіналу може бути спотворений, а сам переклад буде вже не твором, перекладеним на іншу мову, а суб'єктивним творенням автора перекладу.

Досить повний перелік функцій художнього перекладу знаходимо у статті В. Радчука «На жертovníку мистецтва», в якій автор наводить таке

визначення художнього перекладу: «Художній переклад – поліфункціональний засіб спілкування, зближення і консолідації культур і народів. Він діє естетично, хвилює, запалює, підносить. Він знайомить з побутом і звичаями інших країн, їх історією та природою. Він репрезентує зарубіжний літературний процес в усій складності тенденцій та протиріч, у розмаїтості авторів, збагачує свою літературу образами, жанрами, стилістичними прийомами. Переклад – рушій розвитку мови. Він є знаряддям науково-художнього аналізу, розкриває смислову багатогранність твору, розширює діапазон допустимих інтерпретацій. Він, нарешті, показує еволюцію і географію естетичного сприйняття твору» [2, с. 19].

Переклад художнього твору з однієї мови на іншу вимагає від перекладача вільної орієнтації у реаліях тієї культури, в лоні якої був народжений текст оригіналу. Художній переклад має справу не лише з комунікативною функцією мови, але й з її естетичною функцією, оскільки слово виступає як «першоелемент» літератури. Це вимагає від перекладача особливої ретельності та ерудованості. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні, філософські погляди його автора. Тому перекладач повинен мати якщо не ґрунтовні, то принаймні достатні для перекладу знання в області філософії, естетики, етнографії (оскільки в деяких творах зображуються деталі побуту героїв), географії, ботаніки, мореплавства, астрономії, історії мистецтв та ін.

Таким чином, переклад розглядають і як і міждисциплінарний вид діяльності (перекладач повинен відшукати одну вірну подібність у великій кількості подібностей), і як вид творчої діяльності (перекладач повинен створити твір, ідентичний оригіналу за типом художньої діяльності). На сьогодні не існує єдиного правильного визначення перекладу. Кожен дослідник у сфері перекладознавства прагне дати своє визначення художньому перекладу, розробити власну теорію та дати своє визначення об'єкту дослідження. Протягом століть поняття про переклад змінювалося, саме це стало причиною такого різноманіття визначень художнього перекладу сьогодні. Підсумовуючи усі розглянуті вище поняття перекладу, можна стверджувати, що це перетворення повідомлення на мові оригіналу у повідомлення на мові перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пахомова Т. Проблеми художнього перекладу в контексті теорії комунікації [Текст] /Т. Пахомова // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. – 2004. – №4. – С. 117–122.

2. Радчук В. На жертвовнику мистецтва [Текст] / В. Радчук // «Хай слово мовлено інакше ...». Проблеми художнього перекладу. – Київ. : Дніпро, 1982. – С. 19–27.